

казу, воно може бути пред'явлено до виконання з наступного дня після його постановлення (п. 1 ч. 2 ст. 22 Закону України "Про виконавче провадження").

ЦПК України встановлює особливий порядок повороту виконання у справах пов'язаних із аліментними виплатами, а також у справах пов'язаних із стягненням заробітної плати. Так, згідно ч. 2 ст. 382 ЦПК України закріплено, що у справах про стягнення аліментів, а також у справах про стягнення заробітної плати чи інших виплат, що впливають з трудових правовідносин, поворот виконання не допускається незалежно від того, у якому порядку ухвалено рішення, за винятком випадків, коли рішення було обґрунтоване на підроблених документах або на завідомо неправдивих відомостях позивача. Вищезазначене положення закону розповсюджується на аліментну категорію справ так і на справи про стягнення заробітної плати, що вирішуються за правилами наказного провадження.

Однією із важливіших гарантій учасників виконавчого провадження є можливість оскаржити рішення, дій, бездіяльність посадових осіб державної виконавчої служби. Таке право передбачено розділом VII ЦПК України, який має назву "Судовий контроль за виконанням судових рішень". Дане право є уніфікованим для всього цивільного процесу. У процесуальній літературі зазначається про те, що саме до компетенції суду віднесено вирішення численних питань пов'язаних із виконавчим провадженням [7, с. 126-136], що безумовно є ознакою демократизації національного виконавчого процесу.

Підсумовуючи все вищевикладене можна дійти наступного: 1) судовий наказ є одночасно особливою фо-

рмою судового рішення і виконавчим документом; 2) на порядок виконання судового наказу розповсюджуються загальні правила щодо виконання рішень суду, з урахуванням особливостей наказного провадження; 3) у справах наказного провадження виконавчий лист судом не видається, у зв'язку із тим існує необхідність у реформуванні ст. 368 ЦПК України, як це запропоновано у даному дослідженні; 4) загальні правила повороту виконання рішення розповсюджуються і на судовий наказ.

На останок варто зауважити, що неухильне дотримання вимог закону, у виконавчому процесі, є гарантією реалізації загальних завдань цивільного судочинства, що у повній мірі розповсюджується і на наказне провадження.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. \ ВВР України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підруч. для студ. спец. вищ. навч. закл. – К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2005. – 624 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: в редакції від 10.11.2012 р. [Електронний ресурс] \ Сторінка "Законодавства України" сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Закону України "Про виконавче провадження": в редакції від 02.10.2012 р. [Електронний ресурс] \ Сторінка "Законодавства України" сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14>.
5. Фурса С. Я., Щербак С. В., Євтушенко О. І. Цивільний процес України: Проблеми і перспективи: Науково-практичний посібник. – К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2006. – 448 с. (Серія "Процесуальна література").
6. Архів Дарницького районного суду м. Києва. – Справа № 02/2н-89/11.
7. Штефан М. Й., Омельченко М. П., Штефан С. М. Виконання судових рішень. – К., 2001. – 320 с.

Надійшла до редколегії 15.05.14

А. Шабалин, соискатель

НИИ интеллектуальной собственности НАПрН Украины, Киев

ИСПОЛНЕНИЕ СУДЕБНОГО ПРИКАЗА В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ

В данной статье автор раскрывает процессуальные особенности стадии исполнения судебного приказа, как особенной формы судебного решения, в гражданском процессе Украины. На основании токового анализа, автором сформулированы и предложены изменения и дополнения к действующему ГПК Украины, целью которых является усовершенствование стадии исполнения судебного решения, как заключительной стадии гражданского судопроизводства.

Ключевые слова: судебный приказ, приказное производство, исполнения решения суда.

A. Shabalin, applicant

Scientific research institute intelektualnoi own National Academy of Legal Sciences, Kiev

EXECUTION OF A COURT ORDER IN A CIVIL PROCEEDING IN UKRAINE

In this article, the author reveals the specific procedure under a writ of execution, as a special form of a judgment in a civil trial in Ukraine. Based on the current analysis, the author formulated and proposed amendments to the existing Code of Civil Procedure of Ukraine, which aim to improve the stage of execution of the judgment, as the final stage of civil proceedings.

Key words: court order, writ proceedings, enforcement of the judgment.

УДК 340.11

О. Кулішенко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ШЛЯХЕТСЬКЕ ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ В ГЕТЬМАНЩИНІ (на прикладі любецької шляхти)

На прикладі любецької шляхти розглянуто процес та економічні причини входження шляхти до лав козацтва, окреслено її участь у розбудові козацької держави та проаналізовано документи XVII-XVIII ст. на підставі яких відчувались та надавались шляхті земельні володіння.

Ключові слова: шляхта, землеволодіння, універсал, договір.

В час визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького та побудови в подальшому козацької держави в державотворчі процеси активно втручалась і українська шляхта.

Спробуємо в рамках даної статті поглянути на цей факт на прикладі шляхти м. Любеча на Чернігівщині.

© Кулішенко О., 2014

Приклад є досить яскравим, а причини, які спонукали українську шляхту стати на бік Хмельницького звичайно ж слід шукати в її політичному, релігійному та економічному становищі напередодні визвольної війни.

Поглянемо на окреслену проблематику в запропонованій статті лише через призму економічних чинників.

Пожалування любецькій шляхті раніше були надані "на воєнному праві". Причому першими військовослужбовцями, які отримали землі навколо замків, були так звані панцерні бояри. Вочевидь, замкове боярство спочатку осідало на землях під самим Любечем – у селах Миси на Зміївському "острові", Кукари, Скугари, Пищики, Брехуни та ін. Люстрація 1622 р. згадує с. Боярове під Любечем.

Одними з перших земельні володіння "на воєнному праві" отримали бояри Масловичі, Кисловські, Семаковичі-Злобицькі, Болотовичі та Кувечичі. Так, Масловичі (Корольки-Масловичі) одержали у володіння Щуківську землю [1, с. 112].

За даними Н. Яковенко, уже на початку XVI ст. відбулася так звана "прізвищна революція", коли шляхта брала собі прізвища від назв земельних наділів, якими володіла [2, с. 98]. Саме тому згодом на Щуківській землі виникло с. Карольчиці (сучасне с. Корольча) та с. Кисле – володіння Кисловських. Незабаром с. Кисле на Щуківській землі відходить до Масловичів (1642 р.) та Масловичів-Щуковських [1, с. 113].

Для королівських ревізорів першої половини XVII ст. посилення на надання землі любецькій шляхті замковими державцями та старостами були достатнім доказом для підтвердження прав на володіння землею та шляхетство.

Більш-менш постійні королівські люстрації першої половини XVII ст., з одного боку, дозволяли любецькій шляхті бути впевненою у непорушності своїх прав, а з іншого, у разі відсутності підтверджувальних документів, призводили до втрати маєтностей та поповнення представниками любецької шляхти козацьких лав.

Коли держава перестала бути захисником шляхетських інтересів це привело любецьку шляхту до козацького війська під час Української національної революції середини XVII ст.

Покозачилась значна частина любецької шляхти саме 1649 р. Чимало її представників потрапило до реєстру Війська Запорозького, зокрема, Александровичі, Антоновичі, Барановські, Борковські, Бровенські, Бутовичі, Гутори, Гришковичі, Гравецькі, Даницькі (Даничі), Ігнатовичі, Ігравецькі, Казановські, Каменські, Киселі, Костенецькі, Козловські, Пузики, Романовичі, Савичі, Семеновичі, Селецькі, Счиковські (Щуковські), Ждановичі, Зеньковичі, Харабурди [3, с. 40, с. 555, 566]. Восени 1649 р. козаками стали шляхтичі Кохановські [2, с. 205].

Багато представників любецької шляхти було серед соратників Б.Хмельницького. До найближчого оточення гетьмана належав колишній "старший" реєстрового козацтва Матвій Гладкий. Від початку повстання полковниками Війська Запорозького були шляхтичі Антон Жданович та Михайло Зеленський [2, с. 204-207]. Генеральним обозним Б.Хмельницького став Федір Коробка (Коробок) [4, с. 214]. Його родич Григорій Карпович Коробка став Стародубським полковником [5, с. 180]. До козацьких лав пішли Микола Бакуринський зі своїм молодшим сином Юрієм. Сам Микола Бакуринський, за висловом В. Липинського, "відомий перед повстанням жовнір військ Речі Посполитої", загинув під час війни. Як повстанець загинув також "знатний шляхтич" Йосиф Велецький (Величковський). Генеральним писарем Чернігівського полку за Мартина Небаби став любецький шляхтич Іван Красковський (1649 – 1651 рр.) [6, с. 155-157; 7, с. 56, 60-61, 8, с. 314].

Значна частина заможної козацької старшини з середовища любецької шляхти постійно турбувалась про збереження своїх прав на маєтності. Гарантією ж недоторканості землеволодіння були гетьманські універсали (до того – королівські привілеї та старостинські пожалу-

вання). Однак у XVIII ст. кількість універсалів нащадкам любецької шляхти значно зменшилась, а самі універсали надавалися вже без зазначення необхідності обов'язкового виконання військової служби і являли собою звичайні підтвердження володільницьких прав.

Як приклад, в універсалі Богдана Хмельницького від 23 червня 1657 р., наданому шляхтянці Катерині Борисовій Грязній, наголошувалося "...котрим толко показано будет сіє наше писаніє, до ведомості доносим, **поневаж Бог всемогущій наклонил шляхту до Войска Запорозького, ми, их ласкаве принявши, их маєтності і ґрунтов власних уживать, яко здавна уживали, позволили** (виділення наше. – О.К.), сурово теди приказуєм, аби жоден с козаков наездом, мимоездом и чать і разних подьездов в маєтностях і селах пане Катерини Борисової Грязнової, меновите в селах Слабине, Яновце, Лукашовце, Стефановце, Суличовце, Пересяжю, и всяких до тех сел приналежностях людем там мешкаючим наименшой кривди чинить не важился, подачок жадной не вимішлять ані вибирать, але зараз за показанем сего писанія, залога тамошній в тих маєтностях будучій, вишменованія маєтності пане Грязнової зо всем подал, так яко здавна те маєтності в себе меліся, а люде, там мешкаючіє, спокійно, за показанієм сего писанія нашего, сидели, иначе не чинячи, под ласкою нашею и под строгим войсковим каранем" [9, 229; 10 с. 229].

28 квітня 1699 р. гетьман І.Мазепа надає "... п. Демяну Кондратієвич Унучко потвержательний універсал на ґрунта свої, власніє дидизніє и отчистіє, іменно: Плехов, Осняки, Бурки, Красковщину, Величковщину, Познаховщину и Суховерщизну и на рудню, на реци Веретечи стоячую, власним своим коштом споряженую на ґрунтах непенних отчистих, так же на два млини, коштом и працею своєю построєнни, один на реци Пакуль, а другий на реци Ворзнь будучи, в полку Черніговском найдуючієся", враховуючи "верніє дела его и его самого в том полку отпрапляючієся служби" [11, с. 64].

23 липня 1700 р. І. Мазепа надав йому як "знатному полку Черніговского товаришу" додатковий універсал на батьківські та дідівські маєтності [12, с. 220, 356]. Гетьман в даному універсалі зазначив: "...иґ просил нас, гетмана, значній полку Черніговского товариш пан Демян Кондратієвич Унучко Посудевский о реїментарское себе потверженія, так и на ґрунта свої власніє дідизніє і отчистіє, яко і на людей тяглих на тих ґрунтах сидячих, іменно в Плехове і в Оснаках, на которіє то ґрунта и на людей там оселих презентовал нам многіє антецессеров наших універсали потвержательніє преткам его даніє. Ми теди, гетман, респектуючи на вєчніє здавна в Войску Запорозьком предков его а тут же последавтелном способом і его самого ронячієсь услуги, яко все тие єму належачи і природним его правом спадаючіє к ґрунта отчії і всякіє угодіє сим універсалом нашим стержаєть, так і людей тяглих же ґрунтах, а іменно в Плехове і в Осняках сидячих (опроч козаков там застаючих) при оном же заховуєть, **позволяючі єму тими всіми своїми ґрунтами владеті, користовати и пожитковати, не узнаючи в том кривди жадной людской и всякоє от подданих ждо ласки нашой войсковой послушенство отбирати** (виділення наше. – О.К.), в чом аби єму, пану Посудевскому, ніхто наименшой не важился чинити першкоди, пилно варуєм і реїментарско приказуєм" [12, с. 356].

Перехід прав власності на ґрунти від любецької шляхти до нових власників зафіксовано в джерелах кінця XVII ст., які ми маємо в розпорядженні. Цей перехід відбувався, як правило, шляхом укладання договорів купівлі-продажу (купчі), закладних угод, дарування, укладання заповітів.

Так, 27 листопада 1689 р. була укладена купча між землянами любецькими, з однієї сторони, та преяславським полковником, "шляхетне урожоним Леонтієм Артемовичем Полуботком", з іншої сторони [11, с. 1014]. В даній угоді зазначалося, що на чернігівському міському уряді "... перед нами, Стефаном Отроховичом, войтом чернігівским, Иваном Тарасовичом, бургомістром, и райцами в ратушу Чернігівском заселыми, ставши очевисто, Кондрат Еркович, Тит Гришкович Жупиченко, Пархом Федорович, Иван Павлович, другий Пархом Карпенко, **земяне любецкіє** (виділення наше. – О.К.), явне, ясне и доброволне до книг міських чернігівских признали, иж они, маючи часть в грунте, прозиваеомом Сухом, которая на іх принадлежала з деревом бортним и до бортя згожим сеножатми і дубровою, як сами в спокойном держаню мали, не заставуючи на самих себе і потомков своїх с тих частей жадной части правом вечистим и никгди на потомок не отзовним **на вечность шляхетне урожоному его милости пану Леонтию Артемовичу Полуботку за двести золотих полских продали** (виділення наше. – О.К.) і, гроши отобравши, квитовали, даючи владзу ему самому, **пану полковникову преяславскому, тими частми грунтом владети, пожитки мати і от себе кому хотєти дати, продати, даровати і записати** (виділення наше. – О.К.), варуючи то, если би хто хотел, або мал отую прадажу частей грунту его милости пана полковника его самого і ей моц паню малжонку і потомков его турбовати, повинни ми, сознаваючі жони, а по нас потомки наши от каждого турбатора своїм коштом боронить и заступовать мають і повинни будут, а на долшую моц і утвержденіе той продажи частей грунту речоніе семаки части свій грунт в реалную і спокойную вечистую поссессію его милости пану полковнику переяславскому подали, завели і вечним посессором тих добр его милости пана Леонтия Артемовича Полуботка тих добр частей грунту зрекше-се оставили, що все для памяти до книг міських єсть записано" [11, с. 1014].

Як бачимо це повноцінна, в сучасному правовому розумінні, угода купівлі-продажу земельної власності. Згадаймо, що право власності – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням власником належним йому майном на свій розсуд і у своїх інтересах, усуненням усіх третіх осіб від протиправного втручання у сферу його володіння цим майном, а також обов'язки власника не порушувати прав та законних інтересів інших осіб.

Відомості про укладання угод купівлі-продажу на ґрунті в середовищі самої любецької шляхти також знаходимо в джерелах. Зокрема, 28 вересня 1691 р. на міському уряді в м. Любечі було зареєстровано угоду купівлі-продажу на ґрунт між любецькими шляхтичами: Петром Івановичем Коптенко та Мартином Кононовичем [11, с. 1017]. Так, у вказаній угоді зазначено: "На уряде любецком, перед нами: Иваном Мокриевичом, сотником любецким, Миною Михайловичом, на тот час зостаючи наказним сотником любецким, Тимофеєм Юрьевичом, атаманом городовим любецким, Яковом Лукьяновичом, войтом любецким, і при битности их особ, людей зацних и вери годних, ставши очевисто перед врядом нашим, на імя Петро Иванович Коптенко, сознал явнєє, яснєє і доброволнє, а ни жадного примушенія, в тии слова мовячи: **я, Петро, чиню ведомо сим моім продажним листом і вечистим записом** (виділення наше. – О.К.) каждому, кому би того надлежало у каждого суду і права ведати, і на каждом месцу, ижем, що я, маючи грунт, мнє власне належачий, по родичах моих спадающуюся часть отцевскую і дядковскую, власне мнє правом святобливе упривиліюванную,

а третюю часть дідишни моеї і отчизни тетки моея, ім присужденную бить мати вечними часи, подано до спокойнаго вживанья, за видержаніе того всего ґрунту лихой години военных часов, ним я пришов до профекції своєї, иже будучи я, виш поменьонний Петро, потребним пенязей, теди продалемо третей части дядковской во всем половицу, там ґрунти, так поля пахатніє і яко же зарослі і с дубровицами, цале, що єсть от мала до велика, то єсть на імя Татьяни Коптевни і мужу єє, а дядьку своєму Мартину Кононовичу, за готовую і рук моих дошлую сумму пенязей, то єсть за золотих сорок грошей личби литовской монети доброй, теди юж дідовщина моя, а отцевщина тьотки моея ґрунт Коптевский, лежачий у Новосилках, в уезде Любецком, межи съол Веребья і Старого Злєєва, об межу с иншими мешканцами того ж села Новосьолок, поля, сіножати і дуброви з отчизною і все от мала і до велика, по половици маєт нам служить на две руць, і жаден в том его вживаніи перешкодою бить не має, так я сам, поменьонний Петро, яко теж жена моя і потомки, альбо с покровних наших близкіх і далеких і ні з людей общих, яко ні кому ні в чем пенно, а ні заведено нігде, так в сьом сєлє іменованном Новосьолкі, яко теж і в Кислих, часть того ґрунту і в Замглаєх отчина, под зарукою віни на вряд близко належачий золотих ста, а і по заплаченню віни пред сятая моя продажа от пана дядька моего тьотки виш іменованних і потомков их, а братов моих стречних, отдалена і отсужена биті не має, яко і сей добровольний лист вечистой продажи мати маєт моц зуполную; при котром по торгу і куплі бить рачили люде зацніє и вери годніє, то єсть: Никифор Орловский, Кондрат Копать і Бовда Савоста. Деялось у Любечи, на вряди, року 1691, мєсяца сєнтямврія 28 дня.

Іван Мокриевич, сотник любецкий, при печати руку подписал.

М.П.

Тимофей Юрьевич, атаман городовий любецкий, при печати рукоподпісал.

М.П.

За устною і очевистою прозбою до того добровольного листу о подпісі руки от Петра Коптенка, яко самого писать невмиємаго в особі его подписуюсь:

Кирил Гапанович Худолей рукою" [11, с. 1017-1018].

Отже, бачимо, що шляхта Любецького староства від останньої третини XVI ст. стала постійним джерелом допливу до Війська Запорозького і якщо від 60-х рр. мова йде лише про формування реєстрового козацтва, що пояснюється спробою держави посилити оборону регіону, то після проведення королівської люстрації 1571 р. посилило насправді перехід шляхти до козацьких лав, а люстрації Любецького староства першої половини XVII ст. зробили доплив шляхти староства до козацького стану постійним.

В середині XVII ст. у новій соціальній структурі козацької держави любецька шляхта займала досить важливе місце, отже не дивно, що з неї вийшло чимало впливових посадовців Гетьманщини, а Любецька сотня була найбільшою військовою та адміністративно-територіальною одиницею у складі Чернігівського полку.

Думка про те, що всі шляхетські вольності у цей час були "скасовані" козацькою шаблею, за твердженням В. Мякотіна виявилась непорозумінням [7, с. 52-53]. Початок процесу відновлення шляхетського та зародження старшинського землеволодіння слід віднести ще до 1650 р. [13, с. 52]. Саме тоді любецька шляхта почала повертати свої землі, відібрані у 30-40-х рр. XVII ст. представниками польської аристократії.

Таким чином, можемо сміло сказати що любецька шляхта, перейшовши на службу до Війська Запорозько-

го взяла безпосередню участь у розбудові козацької держави та формуванні нової соціальної еліти, а правовідносини в козацькій державі того часу були на до- сить високому рівні.

Список використаних джерел

1. Кондратьєв І. Любецька волость у 1471 – 1480 рр. // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 73. – Серія "Історичні науки". – № 6. – Черніпів, 2009. – С.110-115.
2. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – Київ: Генеза, 1997. – 380 с.
3. Кондратьєв І.В. Під Литвою, Московою та Польщею (до історії сіл Чернігівського району у XV – першій половині XVII ст.) / І.В. Кондратьєв. – Черніпів: КП "Видавництво "Чернігівські обереги", 2005. – 152 с.
4. Величко С.В. Літопис. Т.1 / Пер. з книжної укр. мови, вступна стаття,коментарі В.О. Шевчука; Відповід. ред. О.В. Мишанич. – К.: Дніпро, 1991. – 642 с.
5. Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки / Пер. з старо- укр. мови Р.Іванченка. – К.: Товариство "Знання" України, 1992. – 192 с.

6. Липинський В. Участь шляхти у великому повстанні під про- водом гетьмана Б.Хмельницького. – Філадельфія: Східно-Європейський дослідний інститут ім. В. К. Липинського, 1980. – 638 с.

7. Мякотин В.А. Очерки социальной истории Украины в XVII– XVIII ст. / В.А. Мякотин. – Т.І. – Вып.І. – Прага: Издательство "Вагата и Пламя", 1924. – 453 с.

8. Кондратьєв І. Шляхта Любецького староства як джерело попов- нення Війська Запорізького // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. Випуск 52 (спецвипуск). – К., 2011. – С.310-318.

9. ЦДІА України в м.Києві. – Ф.57: Генеральний опис Лівобережної України. – Оп. 1. – Спр.2. – Арк. 571.

10. Універсали Богдана Хмельницького. 1648-1657 / Нац. акад. на- ук України, Ін-т історії України ; упоряд. І. Крип'якевич, І. Бутич ; ред. кол. В. Смолій [та ін.]. – К. : Альтернативи, 1998. – 383 с.

11. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд.: С.О. Пав- ленко. – К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2007. – 1144 с.

12. Універсали Івана Мазепи. 1687-1709. Книга друга / Упорядник: Іван Бутич. – Київ, 2006. – 800 с.

13. Степанков В.С. Аграрна політика Богдана Хмельницького (1648–1657) /В.С. Степанков // Феодалізм на Україні: Збірник наукових праць. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 52-65.

Надійшла до редколегії 28.05.14

Е. Кулишенко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПО ПОВОДУ ШЛЯХЕТСКОГО ЗЕМЛЕВЛАДЕНИЯ В ГЕТМАНЩИНЕ (на примере любеческой шляхты)

На примере Любеческой шляхты рассмотрен процесс и причины вхождения шляхты в ряды казачества, очерчено ее участие в раз- витии казацкого государства и проанализированы документы XVII-XVIII вв. на основании которых отчуждались и предоставлялись шляхте земельные владения.

Ключевые слова: шляхта, землевладение, универсал, договор.

Н. Kulishenko, graduate student
Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv

NOBLE ESTATES IN THE HETMANATE (Using the example of Lyubetska nobility)

The article describes the process and economic reasons of joining the nobility to the ranks of the Cossacks. It outlines its participation in the development of the Cossack state. The documents of the period of the XVII-XVIII centuries were analyzed, based on these documents the land's ownership was expropriated and was granted to the nobility.

Key words: nobility, land's ownership, contract.

УДК 340.12

М. Кравченко, канд. юрид. наук, юрист 1 категорії
НДС "Центр дослідження проблем прав людини", Київ

ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття присвячена аналізу історії становлення категорії загальних закономірностей реалізації закону, а також розумінню цієї категорії сучасної юридичної наукою. Автором аналізуються спадщина юристів стародавнього Риму, які першими виявили та сформулювали загальні закономірності реалізації закону, а також сучасні наукові досліджен- ня, присвячені поняттю і ознаками закономірностей державно – правових процесів і явищ. На підставі проведеного дослідження автором визначаються ознаки і сутність загальних закономірностей реалізації закону, а також нада- ється авторське визначення цієї категорії.

Ключові слова: реалізація закону, вислови юристів стародавнього Риму, ознаки закономірностей реалізації закону, суть закономірностей реалізації закону.

Проблематика реалізації законів, в Україні зокрема, не потребує додаткової аргументації. Безперечно про- цес реалізації законів був і є у центрі уваги, як вітчизня- них так і зарубіжних вчених та юристів – практиків. Така увага до даного процесу обумовлюється тим, що юри- дичні закони займають особливе місце в системі нор- мативно-правових актів. Саме юридичні закони в кра- нах, які належать до романо-германської правової сім'ї очолюють систему нормативно-правових актів. Це без- перечно передбачає підзаконність всіх нормативно- правових актів, які стоять нижче у ієрархії цієї системи. Тобто підзаконні нормативно-правові акти мають: кон- кретизувати, деталізувати, уточнювати, розвивати положення юридичних законів. Разом із тим, ставиться ще одна загальновідома вимога, всі без винят- ку, підзаконні нормативно-правові акти не мають супе- речити юридичним законам. Це положення є однією із

загальних закономірностей реалізації законів. Безпере- чно їй немає альтернативи, адже порушення її веде до численних колізій та дефектів чинного законодавства, а також до правового нігілізму пов'язаного із тим, що чин- не законодавство не діє. Крім того, закони та підзаконні нормативно-правові акти пов'язані генетично. Це на- самперед виявляється у тому, що дефекти законів, на- явність у них недіючих норм одразу ж знаходить свого віддзеркалення у проблемах реалізації підзаконних нормативно-правових актів. Цей взаємозв'язок є також загальною закономірністю реалізації законів. Безпере- чно можна назвати і інші загальні закономірності реалі- зації законів. Таким чином, загальні закономірності реалізації законів явно або приховано присутні на будь- якому етапі процесу реалізації законів.

Варто відзначити те, що незважаючи на величезне значення загальних закономірностей реалізації законів

